

Harmonieuze Relaties in Polarisatie Conversaties

Rozemarijn van Staveren

Studentnummer: s4526864

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor Scriptie

Supervisor: dr. Namkje Koudenburg

Tweede beoordelaar: prof. dr. Arie Dijkstra

In samenwerking met: Cynthia Zeimet, Esmée Holvast, Fabiënne Crone, Jasmijn Hoogland en

Mai Tenhunen

15 januari 2024

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

Harmonious Relationships in Polarized Conversations

Abstract

Dutch citizens are concerned about increasing polarization and deteriorating social interactions among (groups of) individuals. When interactions among people diminish due to polarization, democracy and social cohesion in society could be negatively impacted. Interactions are thus crucial in our society. We therefore investigate interactions centered around polarized topics, focusing on experienced conversational harmony. In dyads, participants ($N = 146$) engaged in a conversation on a polarized topic, specifically refugees in the Netherlands, via an online chat environment. We compare conversations between other-minded people to conversations between like-minded people. Using linear regression, we examine whether experienced conversational harmony negatively predicts polarization perception. Through moderated mediation analysis, we examine whether experienced conversational harmony predicts behavioral intentions to engage in future conversations on polarized topics, and whether this effect is mediated by incrementality beliefs. Results indicate that experienced conversational harmony is not directly related to polarization perception, and that the association between experienced conversational harmony and behavioral intentions to engage in future conversations is not mediated by incrementality beliefs. However, results of our exploratory mediation analysis indicate that the relationship between experienced conversational harmony and polarization perception is fully negatively mediated by incrementality beliefs, irrespective of whether the conversation involves like-minded or other-minded people. We discuss the implications of our findings as well as recommendations for future research.

Keywords: polarization, communication, harmonious relationships, social groups

Samenvatting

Nederlanders maken zich zorgen over toenemende polarisatie en verslechterde omgangsvormen tussen (groepen) mensen. Wanneer interacties tussen (groepen) mensen door polarisatie verminderen, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de democratie en de sociale cohesie binnen de maatschappij. Interacties zijn dus van groot belang in onze samenleving en daarom onderzoeken we interacties tussen mensen aan de hand van gesprekken over gepolariseerde onderwerpen. We richten ons op omgangsvormen in interacties en focussen op ervaren harmonie in het gesprek. Deelnemers ($N = 146$) gingen in tweetallen via een online chatomgeving in gesprek over een gepolariseerd onderwerp, specifiek vluchtelingen in Nederland. We vergelijken gesprekken tussen andersdenkenden met gesprekken tussen gelijkgestemden. Aan de hand van lineaire regressie onderzoeken we of ervaren harmonie in het gesprek negatief de polarisatieperceptie voorspelt. Aan de hand van gemodereerde mediatie onderzoeken we of ervaren harmonie in het gesprek gedragsintenties voor toekomstige gesprekken voorspelt en of dit effect gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen. Resultaten tonen aan dat ervaren harmonie niet direct gerelateerd is aan de polarisatieperceptie en dat het verband tussen ervaren harmonie en gedragsintenties voor toekomstige gesprekken niet gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen. Desalniettemin, resultaten van onze exploratieve mediatie analyse tonen aan dat het verband tussen ervaren harmonie en de polarisatieperceptie volledig negatief gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen, ongeacht of het gesprek tussen gelijkgestemden of andersdenkenden plaatsvindt. We bespreken de implicaties van onze resultaten evenals aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.

Trefwoorden: polarisatie, communicatie, harmonieuze relaties, sociale groepen

Harmonieuze Relaties in Polarisatie Conversaties

Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) is gebleken dat meer dan de helft van de Nederlanders zich zorgen maakt over polarisatie, met name over slechte omgangsvormen en verharding van debat, en dat driekwart van de Nederlanders denkt dat polarisatie in Nederland toeneemt (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Ook is er een toename in het aantal onderwerpen dat voor polarisatie kan zorgen, zoals religie, abortus, migratie en klimaatverandering, en een toename van activisme rondom deze onderwerpen (Evans, 2002; Iyengar et al., 2012; McCoy et al., 2018; Moernaut et al., 2020; Sammut et al., 2022).

Polarisatie is het proces waarbij er in de samenleving groepen rondom verschillende, tegengestelde meningen vormen en de samenleving via die groepen wordt ingedeeld in termen van “wij” en “zij” (Koudenburg & Kashima, 2021; McCoy et al., 2018). Het uitspreken van verschillende meningen en het bestaan van verschillende groepen zijn tekenen van een gezonde democratie, en polarisatie kan positieve gevolgen hebben zoals de verduidelijking van standpunten tijdens een verkiezingsproces (Koudenburg & Kashima, 2021; McCoy et al., 2018). Echter, gepolariseerde groepen kunnen dusdanig tegenover elkaar komen te staan, en elkaars (sociale) identiteiten en interesses uitsluiten, dat polarisatie negatieve gevolgen kan hebben (Haslam et al., 1999; Iyengar et al., 2012; Lupu, 2014; McCoy et al., 2018). Zo kunnen verminderde sociale cohesie en afneembare bestuurbaarheid van de maatschappij de democratie kwetsbaar maken (Iyengar et al., 2012; Lupu, 2014; McCoy et al., 2018). Ook kunnen interacties, samenwerkingen en compromissen tussen gepolariseerde groepen verminderen, en daalt de tolerantie voor elkaar (LeBas, 2018; McCoy et al., 2018).

Polarisatie is een extreme vorm van het voor mensen natuurlijke proces van groepsvorming, en is extreem in het positiever beoordelen van leden van de *ingroup* (mensen

van de eigen groep, bijvoorbeeld gelijkgestemden) dan leden van de *outgroup* (mensen buiten de eigen groep, bijvoorbeeld andersdenkenden) (Billig & Tajfel, 1973; Byrne, 1961; Iyengar et al., 2012; NG & Cram, 1987). Interacties met de ingroup worden als prettiger ervaren dan interacties met de outgroup en mensen omgeven zich liever met leden van de ingroup dan met leden van de outgroup (Letki, 2008; McCoy et al., 2018). Hierdoor wordt in (homogene) interpersoonlijke netwerken minder polarisatie ervaren dan in de maatschappij als geheel (Baldassarri & Bearman, 2007; McPherson et al., 2001; Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022).

Mensen delen in gesprekken graag informatie waarvan ze verwachten dat anderen het er mee eens zijn en hebben liever niet een unieke, andere mening dan de rest (Clark & Kashima, 2007; Koudenburg & Kashima, 2021; Stasser & Titus, 1985). Dit kan leiden tot gevoelens van saamhorigheid en verminderde onzekerheid omdat mensen hun kijk op de wereld door anderen bevestigd wordt (Festinger, 1950; Koudenburg & Kashima, 2021; McGarty et al., 1993; Moscovici & Personnaz, 1980) en ze een gedeelde (sociale) realiteit en consensus ervaren (Echterhoff et al., 2009; Festinger, 1950; Koudenburg et al., 2023; McPherson et al., 2001; Ruscher et al., 1996). Het gesprek kan zo zorgen voor een groepsgevoel en daarmee een “wij” gevoel. Ook kenmerken van het gesprek zelf, zoals de *flow*, de toon en mogelijke stiltes, kunnen bijdragen aan de beeldvorming over de gesprekspartner en de verschillende groepen doordat ze een rol spelen in sociale relaties en sociale attributies (Koudenburg et al., 2014, 2016, 2023). Wanneer mensen ervaren dat ze gehoord worden in het gesprek, het gesprek soepel verloopt en ze denken op een lijn te zitten, ervaren ze harmonie in het gesprek. Het op een lijn zitten kan voor mensen duiden op het delen van eenzelfde realiteit, waardoor mensen geneigd zijn aan te nemen dat hun gesprekspartner dezelfde mening(en) deelt (Koudenburg et al., 2011, 2013). Harmonie kan op

deze manier bijdragen aan het “wij” gevoel, wat een belangrijk onderdeel van polarisatie is, en kan zo de polarisatieperceptie beïnvloeden (Koudenburg et al., 2014, 2016, 2023).

Gesprekken over meningsverschillen kunnen spanningen verminderen wanneer deze gevoerd worden met het doel om uniformiteit van meningen te vormen (Festinger, 1950; Festinger & Thibaut, 1951; Koudenburg & Kashima, 2021; Moscovici & Personnaz, 1980; Schachter, 1951). Echter, het is voor mensen belangrijk om de gesprekspartner als onderdeel van hun eigen groep te zien en om het idee te hebben dat ze de ander kunnen overtuigen en van mening kunnen veranderen (Festinger, 1950; Schachter, 1951). De overtuigingen of men effectief zal zijn in het veranderen van de mening van de gesprekspartner worden incrementele overtuigingen genoemd en deze staan recht tegenover het idee dat mensen niet te veranderen zijn (Festinger, 1950; Levy et al., 1998; Schachter, 1951; Shuman et al., 2017). Incrementele overtuigingen dragen in gesprekken bij aan het sluiten van compromissen (Shuman et al., 2017). Wanneer duidelijk wordt dat de mening van de gesprekspartner niet te veranderen is, kan de drang om te communiceren verminderen waardoor mensen het gesprek liever vermijden. Het falen van het vormen van uniformiteit kan zorgen voor meer polarisatie, meer vooroordelen en discriminatie tegen de outgroup en meer consensus binnen de ingroup (Moscovici & Zavalloni, 1969; Smith & Postmes, 2011).

Gesprekken over gepolariseerde onderwerpen worden vaak online gevoerd en deze online gesprekken dragen volgens sommige onderzoekers bij aan de polarisatie in de samenleving (Asker & Dinas, 2019; Bail et al., 2018; Coscia & Rossi, 2022; R. Levy, 2021). Online gesprekken, met name online gesprekken waarin er voorafgaand geen onderlinge sociale relatie is vastgesteld en waarin een politiek controversieel, gepolariseerd onderwerp besproken wordt, vormen een setting waarin de kans op het uit de hand lopen van meningsverschillen groot is waardoor deze gesprekken lastig kunnen verlopen (Roos, Koudenburg, et al., 2020). Het online medium kan invloed hebben op het gesprek, en voor

een hogere polarisatieperceptie zorgen (Roos, Koudenburg, et al., 2020). Sociale regulatie kan online moeilijker verlopen, mogelijk omdat mensen online minder grenzen hebben (online disinhibitie), minder sociale cues zien, er minder synchronie is, er minder feedback is en mensen niet doorhebben dat ze online meer zelfcontrole moeten toepassen dan in face-to-face gesprekken (Roos, Koudenburg, et al., 2020; Suler, 2004; Voggeser et al., 2018). Ook is er online vaak sprake van anonimiteit en een gebrek aan oogcontact, wordt de sociale aanwezigheid van de ander mogelijk minder gevoeld, ontstaat er een minder duidelijke indruk van de ander en kan het gebrek aan non-verbale informatie voor onzekerheid en minder effectieve communicatie zorgen (Lapidot-Lefler & Barak, 2012; Tanis & Postmes, 2008; Walther et al., 2005). Waar mensen in face-to-face gesprekken vaak subtiel zijn en meningsverschillen kunnen vervagen, zijn mensen online geneigd explicieter en directer hun standpunt te delen (Roos et al., 2021; Roos, Koudenburg, et al., 2020; Roos, Postmes, et al., 2020). Desondanks lijken mensen net als in face-to-face gesprekken ook online gemotiveerd om conflict te vermijden (Roos, Koudenburg, et al., 2020).

Eerder onderzoek heeft aangetoond dat polarisatiepercepties de verwachtingen over harmonie in een gesprek negatief kunnen beïnvloeden en dat de polarisatieperceptie gerelateerd is aan hogere verwachtingen om gesprekken over het gepolariseerde onderwerp te vermijden (Koudenburg & Kashima, 2021; Wells et al., 2017). Maar zou er sprake kunnen zijn van een vicieuze cirkel waarin de daadwerkelijk ervaren harmonie in een echt gesprek over een gepolariseerd onderwerp ook invloed heeft op de polarisatieperceptie? Daarnaast is de vraag wat de verwachte vermijding van gesprekken over een gepolariseerd onderwerp in de werkelijkheid inhoudt. Willen mensen na het daadwerkelijk ervaren van een niet-harmonieus gesprek de specifieke persoon waarmee ze deze ervaring hebben gehad vermijden, of willen ze de hele groep mensen met diezelfde mening vermijden? Met andere woorden, attribueren mensen hun ervaring met een enkele persoon aan de gehele groep

waartoe de persoon behoort wanneer het gaat om gepolariseerde onderwerpen en groepen?

Uitgebreide meta-analyses over de Contacthypothese van Allport tonen aan dat mensen geneigd zijn positieve ervaringen met een lid van de outgroup te attribueren aan de gehele outgroep en hierdoor de vooroordelen over de outgroep kunnen verminderen (Pettigrew et al., 2011; Pettigrew & Tropp, 2006). Mogelijk attribueren mensen een positief, harmonieus gesprek met een andersdenkende aan de gehele groep andersdenkenden en zullen ze de gehele groep minder snel willen vermijden.

Huidig Onderzoek

In het huidige onderzoek zullen deelnemers online een gesprek over een gepolariseerd onderwerp aangaan, ofwel met een gelijkgestemde ofwel met een andersdenkende. De relatie tussen de polarisatieperceptie en harmonie is in eerder onderzoek aangetoond aan de hand van hypothetische scenario's over verwachte gesprekken (Koudenburg & Kashima, 2021) en in het huidige onderzoek zullen we dit verband verder onderzoeken aan de hand van daadwerkelijk ervaren harmonie in echte gesprekken. Andersdenkenden kunnen bij een gebrek aan harmonie ervaren dat er verschillende meningen zijn die recht tegenover elkaar staan, waardoor ze mogelijk ervaren dat er in de samenleving verschillende groepen mensen met verschillende meningen bestaan. Dit kan mogelijk de polarisatieperceptie beïnvloeden. Wanneer mensen dezelfde mening hebben, verwachten we dat ze minder sterk zullen ervaren dat er verschillende groepen mensen met verschillende meningen bestaan, waardoor hun polarisatieperceptie niet zal veranderen. We onderzoeken daarom de volgende hypothese: harmonie in een gesprek over een gepolariseerd onderwerp is een sterkere negatieve voorspeller van de polarisatieperceptie in gesprekken tussen andersdenkenden dan in gesprekken tussen gelijkgestemden (Hypothese 1). We zullen controleren voor de invloed van polarisatieperceptie die deelnemers voorafgaand aan het gesprek hebben en daarom ingaan op de verandering in de polarisatieperceptie na het gesprek.

We verwachten ook dat harmonie en incrementele overtuigingen positief gedragsintenties (a) en (b) voorspellen, waarbij (a) gaat over de intentie om in de toekomst nogmaals een gesprek over het gepolariseerde onderwerp aan te gaan met dezelfde gesprekspartner, en (b) over de intentie om in de toekomst nogmaals een gesprek over het gepolariseerde onderwerp aan te gaan met iemand anders die een tegengestelde mening heeft. Verwachte harmonie en incrementele overtuigingen zijn in eerder onderzoek negatief gerelateerd aan vermijding van gesprekken over het gepolariseerde onderwerp (Festinger, 1950; Koudenburg & Kashima, 2021). Daarom verwachten we dat harmonie en incrementele overtuigingen positief intenties (a) en (b) voorspellen, gezien deze intenties tegengesteld zijn aan vermijding van gesprekken. Daarnaast verwachten we dat harmonie in een gesprek tussen andersdenkenden hogere incrementele overtuigingen voorspelt, terwijl harmonie in een gesprek tussen gelijkgestemden niet gerelateerd is aan incrementele overtuigen. Dit verwachten we omdat incrementele overtuigingen betrekking hebben op het overtuigen van de gesprekspartner, en een gesprekspartner die al hetzelfde standpunt heeft, hoeft niet van mening veranderd te worden. Gecombineerd leidt dit tot de verwachting dat in een gesprek tussen andersdenkenden het positieve effect van harmonie op intenties (a) en (b) positief gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen en in een gesprek tussen gelijkgestemden het positieve effect van harmonie op intenties (a) en (b) niet gemedieerd wordt (Hypothese 2). De opsplitsing tussen intenties (a) en (b) is exploratief.

Het doel van het onderzoek is dieper begrip verkrijgen over de rol van harmonie in gesprekken over gepolariseerde onderwerpen en over de betekenis van vermijding met betrekking tot gepolariseerde onderwerpen. We hopen inzicht te verkrijgen in de manier waarop omgangsvormen tussen mensen invloed kunnen hebben op polarisatie, en mogelijk kunnen onze resultaten een basis bieden om omgangsvormen te verbeteren waardoor polarisatie en de zorgen om polarisatie af kunnen nemen.

Methode

Deelnemers

De criteria voor de selectie van deelnemers voor dit onderzoek omvatten een minimumleeftijd van 18 jaar en het vermogen om vloeiend Nederlands te spreken. Via *Prolific Panel* hebben we gebruikgemaakt van een betaalde online steekproef ($n = 141$, $M_{leeftijd} = 30.39$ jaar, $SD = 10.09$, spreiding = 18-71, 40.4% vrouw, 59.6% man, 0% anders). Ter aanvulling op deze steekproef hebben we ook deelnemers verzameld via onze netwerken ($n = 5$, $M_{leeftijd} = 34.80$ jaar, $SD = 18.27$, spreiding = 20-58, 100% vrouw, 0% man, 0% anders). Onze totale steekproef bestond dus uit 146 deelnemers ($M_{leeftijd} = 30.54$ jaar, $SD = 10.40$, spreiding = 18-71, 42.5% vrouw, 57.5% man, 0% anders). Het merendeel van de deelnemers had een Nederlandse nationaliteit (94.5%). Acht deelnemers noemden andere nationaliteiten: Azerbeidzjaans, Grieks (2), Indonesisch, Pools, Surinaams en Turks (2). We hebben ons experiment uitgevoerd in dezelfde week als de landelijke verkiezingen. Hierom hebben we gevraagd of en op welke politieke partij deelnemers gestemd hadden. De meest voorkomende antwoorden waren: *PvdA/Groenlinks* (19.9%), *PVV* (15.8%) en *VVD* (9.6%). Vijftien procent gaf aan niet gestemd te hebben. Tabel 1 toont de verdeling.

We hebben een poweranalyse uitgevoerd voor de bepaling van de minimale steekproefgrootte voor detectie van een klein tot middelgroot interactie-effect ($F = 0.09$) met een power van 80%. We onderzoeken de toename in R^2 wanneer een moderator wordt toegevoegd aan een regressiemodel dat al andere onafhankelijke variabelen bevat. Om te corrigeren voor de afhankelijkheid tussen deelnemers (deelnemers werden ingedeeld in paren) hebben we het designeffect toegepast (Snijders & Bosker, 2011). Op basis van eerder onderzoek (Koudenburg & Kashima, 2021) hebben we hiervoor gebruikgemaakt van $\rho = .2$ (conservatief geschatte correlatie tussen metingen). De originele minimale steekproefgrootte

van $n = 90$ ($F = 0.09$, $\alpha = .05$, power = .8) is via het designeffect gecorrigeerd naar minimaal $n = 108$.

Uit onze ruwe data ($N = 210$) hebben we de volgende deelnemers verwijderd: deelnemers die geen geïnformeerde toestemming gaven ($n = 19$), een deelnemer die enkel de eerste vraag heeft beantwoord maar de rest van het experiment niet heeft afgemaakt, deelnemers die geen chatgesprek gehad hebben ($n = 17$) en deelnemers die geen bruikbaar gesprek gehad hebben ($n = 25$). Een gesprek was niet bruikbaar wanneer er bijvoorbeeld alleen “hallo” gezegd is, of wanneer slechts een deelnemer chatberichten heeft gestuurd.

Onderzoeksdesign en Procedure

We hebben gebruikgemaakt van een experiment met een tussen-subject onderzoeksdesign met meerdere niveaus, waarin deelnemers in tweetallen gepaard zijn. De variabelen die gemeten werden en relevant zijn voor dit onderzoek zijn: polarisatieperceptie (als voor- en nameting), mening over de stelling *Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet* (als voor- en nameting), harmonie, incrementele overtuigingen en intenties voor toekomstige gesprekken. Variabelen die door andere onderzoekers gemeten werden omvatten: persoonlijkheidstrekken (extraversie, vriendelijkheid en openheid voor nieuwe ervaringen), leesgedrag, morele overtuigingen, cognitieve empathie, ontvankelijkheid, negatieve emoties en affectieve polarisatie. Het onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (EC-GMW).

Het onderzoek is gemaakt en uitgevoerd in *Qualtrics* waarbij een *Chatplat*-chatbox is geïntegreerd in het *Qualtrics*-platform. Deelname vond online plaats. Het experiment bestond na het lezen en geven van geïnformeerde toestemming uit drie fasen: een voormeting, een interactieve fase (via de chatbox) en een nameting.¹ Het totale onderzoek duurde ongeveer 20

¹ De interactieve fase, het chatgesprek, duurde initieel acht minuten. Na de eerste 20 deelnemers zagen we dat dit kort was, en dus is de tijd voor de rest van de deelnemers aangepast naar 10 minuten.

minuten waarvoor de deelnemers die via Prolific deelnamen gecompenseerd werden met 3 GBP credits. Deelnemers die deelnamen via de link die buiten Prolific om verstuurd is (via sociale media waaronder Whatsapp, Facebook en Instagram), ontvingen geen compensatie.

Deelnemers moesten in de voormeting hun mening geven over de stelling *Nederland moet meer vluchtelingen opnemen dan het nu doet* en hiervoor konden ze kiezen uit de volgende antwoordmogelijkheden: 1 = *volledig mee oneens*, 2 = *mee oneens*, 3 = *enigszins mee oneens*, 4 = *enigszins mee eens*, 5 = *mee eens*, 6 = *volledig mee eens*. Nadat ze hun mening gegeven hadden kregen ze de instructie om via de online chatomgeving met een andere toegewezen deelnemer in gesprek te gaan over de stelling (zie Appendix A). Na het chatgesprek moesten deelnemers een vragenlijst invullen. Na het afronden van het onderzoek kregen deelnemers in de nabespreking te zien waar het onderzoek over ging.

Het onderzoek had twee condities: de eens-conditie en de oneens-conditie, wat betrekking had op de tweetallen voor de chatgesprekken. In de eens-conditie hadden deelnemers dezelfde mening over de stelling (beide scoorden 1-3 of beide scoorden 4-6). In de oneens-conditie hadden deelnemers tegenovergestelde meningen (een van de twee scoorde 1-3 en de ander 4-6). In totaal waren 105 mensen (71.9%) het oneens met de stelling en 41 mensen (28.1%) het eens met de stelling. Tabel 2 toont de verdeling. Uiteindelijk bevatte de eens-conditie 85 deelnemers (58.2%) en de oneens-conditie 61 deelnemers (41.8%). Binnen de eens-conditie waren 74 deelnemers (87.1%) het beide oneens met de stelling (beide scoorden 1-3) en 11 deelnemers (12.9%) het beide eens met de stelling (beide scoorden 4-6).

Metingen

Manipulatiecheck

Om te controleren of de classificatie van onze condities overeenkwam met de ervaringen van de deelnemers tijdens de gesprekken, hebben we deelnemers gevraagd om de mening van de gesprekspartner over de stelling te schatten aan de hand van de volgende

vraag: “Je gesprekspartner kreeg dezelfde stelling voorgelegd. Hoe denk je dat je gesprekspartner deze stelling voor het gesprek heeft beantwoord?” (1 = *volledig mee oneens*, 2 = *mee oneens*, 3 = *enigszins mee oneens*, 4 = *enigszins mee eens*, 5 = *mee eens*, 6 = *volledig mee eens*).

Polarisatieperceptie

De polarisatieperceptie over het onderwerp vluchtelingen in Nederland hebben we gemeten aan de hand van twee stellingen (Koudenburg & Kashima, 2021), waarbij we deelnemers gevraagd hebben om aan te geven in welke mate ze het eens zijn met de stellingen: “Groepen mensen staan lijnrecht tegenover elkaar over dit onderwerp” en “In de samenleving vormen zich subgroepen rondom dit onderwerp die verschillende meningen representeren” (1 = *helemaal niet*, 7 = *in hoge mate*). De items zijn gecombineerd tot een schaal (Spearman-Brown_{voormeting} = .53, Spearman-Brown_{nameting} = .65).

Harmonie

De ervaren harmonie in het gesprek hebben we gemeten aan de hand van vier dimensies (Koudenburg & Kashima, 2021) die gecombineerd zijn tot een schaal: *conflictueus* (1) tot *eensgezind* (7), *ongemakkelijk* (1) tot *aangenaam* (7), *harmonieus* (1) tot *vijandig* (7) en *soepel* (1) tot *moeizaam* (7). De laatste twee items waren omgekeerd gecodeerd (Cronbach's $\alpha = .79$).

Intenties (a) en (b)

Voor het meten van intenties voor toekomstige gesprekken over het onderwerp vluchtelingen in Nederland hebben we twee stellingen ontwikkeld, waarbij we deelnemers gevraagd hebben om aan te geven in welke mate ze het eens zijn met de stellingen: “Ik zou in de toekomst open staan voor nog een gesprek over hetzelfde onderwerp met dezelfde persoon” voor intentie (a), en “Ik zou in de toekomst open staan voor nog een gesprek over

hetzelfde onderwerp met iemand anders die het met mij oneens is” voor intentie (b) (1 = *helemaal niet*, 7 = *in hoge mate*).

Incrementele Overtuigingen

De incrementele overtuigingen met betrekking tot het onderwerp vluchtelingen in Nederland hebben we gemeten aan de hand van drie stellingen (Koudenburg & Kashima, 2021; S. R. Levy et al., 1998) waarbij we deelnemers gevraagd hebben om aan te geven in welke mate ze het eens zijn met de stellingen: “Mensen kunnen dingen anders zeggen of doen maar de kern van hoe ze over dit onderwerp denken zal niet veranderen”, “Iedereen denkt op een bepaalde manier over dit onderwerp, er is niet veel dat gedaan kan worden om dat te veranderen” en “De mening die mensen over dit onderwerp hebben kan niet worden veranderd” (1 = *helemaal niet*, 7 = *in hoge mate*). De items waren omgekeerd gecodeerd en zijn gecombineerd tot een schaal (Cronbach’s $\alpha = .79$).

Resultaten

Tabel 3 toont de gemiddelden en standaarddeviaties van alle variabelen in de totale steekproef en per conditie. Tabel 4 toont de correlaties tussen alle variabelen. We hebben voor al onze analyses de bijbehorende aannames getest (zie Appendix B). In alle gevallen is de aanname van onafhankelijke waarnemingen geschonden vanwege ons onderzoeksdesign waarin deelnemers gepaard zijn in tweetallen. Dit heeft potentieel invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten en dus dienen de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd te worden.

Manipulatiecheck

De manipulatiecheck toonde aan dat 109 deelnemers (74.7%) de mening van hun gesprekspartner correct en 37 deelnemers (25.3%) de mening van hun gesprekspartner

incorrect hebben ingeschat.² Dit betekent dat de classificatie van onze condities voor het merendeel correct was.

Hypothese 1

Aan de hand van meervoudige lineaire regressie hebben we Hypothese 1 getoetst, met de nameting van de polarisatieperceptie als afhankelijke variabele, harmonie als onafhankelijke variabele, de voormeting van de polarisatieperceptie als covariaat en de conditie als moderator.

Het regressiemodel dat alle voorspellers bevat vertoont een significant effect, $R^2 = 0.53$, $F(4,141) = 39.66$, $p < .001$. Er is geen sprake van een hoofdeffect van harmonie op de nameting van de polarisatieperceptie ($b = 0.08$, $t = 1.06$, $p = .293$) en geen sprake van een hoofdeffect van de conditie op de nameting van de polarisatieperceptie ($b = -0.02$, $t = -0.13$, $p = .898$). De interactie tussen de conditie en harmonie heeft ook geen significant effect op de nameting van de polarisatieperceptie ($b = -0.03$, $t = 0.25$, $p = .803$). Alleen de voormeting van de polarisatieperceptie is een significante voorspeller van de nameting van de polarisatieperceptie ($b = 0.75$, $t = 12.51$, $p < .001$). Hypothese 1 wordt dus niet ondersteund.

Hypothese 2

We hebben de gemodereerde mediatie van Hypothese 2 getoetst aan de hand van twee analyses met behulp van Model 7 van PROCESS macro, met intenties (a) en (b) als afhankelijke variabelen, harmonie als onafhankelijke variabele, incrementele overtuigingen als mediator en de conditie als moderator. Het moderatiedeel van de analyse omvatte de variabelen harmonie, conditie en incrementele overtuigingen. In dit moderatiedeel was er nog geen onderscheid tussen intentie (a) en (b) aanwezig, waardoor deze waarden voor beide

² De inschatting van de mening van de gesprekspartner werd als correct beschouwd wanneer de score binnen hetzelfde bereik geschat werd als waarin de gesprekspartner daadwerkelijk scoorde (1-3 of 4-6). Wanneer de geschatte score exact overeenkwam met de werkelijke score was ook de sterkte van de mening correct ingeschat, wat 41 keer (28.1%) het geval was.

analyses hetzelfde waren. In het mediatie deel van de analyse werden intenties (a) en (b) onderscheiden.

Het totale moderatiemodel is significant, $R^2 = 0.05$, $F(3,142) = 3.17$, $p = .026$, wat suggereert dat er sprake is van een hoofdeffect en/of interactie-effect van harmonie, conditie en de interactie tussen beide op incrementele overtuigingen. Er is een significant hoofdeffect van harmonie geconstateerd ($b = 0.23$, $t = 2.48$, $p = .014$), wat aantoont dat harmonie positief gerelateerd is aan incrementele overtuigingen. Er is geen hoofdeffect van de conditie op incrementele overtuigingen aanwezig ($b = 0.37$, $t = 0.40$, $p = .686$). Het interactie-effect tussen harmonie en de conditie op incrementele overtuigingen is ook niet significant ($b = -0.03$, $t = -0.17$, $p = .866$).

Het directe effect van harmonie op intentie (a) is significant ($b = 0.69$, $t = 6.97$, $p < .001$), wat betekent dat harmonie positief gerelateerd is aan intentie (a). Het directe effect van incrementele overtuigingen op intentie (a) is niet significant ($b = 0.01$, $t = 0.12$, $p = .902$), wat betekent dat incrementele overtuigingen niet direct gerelateerd zijn aan intentie (a). Het indirecte effect van harmonie op incrementele overtuigingen en van incrementele overtuigingen op intentie (a) is zowel in de eens-conditie, 95% BHI [-0.05, 0.04], als in de oneens-conditie, 95% BHI [-0.05, 0.04], niet significant.

Het directe effect van harmonie op intentie (b) is niet significant ($b = 0.11$, $t = 0.94$, $p = .350$), wat betekent dat harmonie niet direct gerelateerd is aan intentie (b). Het directe effect van incrementele overtuigingen op intentie (b) is ook niet significant ($b = 0.12$, $t = 1.10$, $p = .275$), wat betekent dat incrementele overtuigingen niet direct gerelateerd zijn aan intentie (b). Het indirecte effect van harmonie op incrementele overtuigingen en van incrementele overtuigingen op intentie (b) is zowel in de eens-conditie, 95% BHI [-0.02, 0.09], als in de oneens-conditie, 95% BHI [-0.02, 0.09], niet significant.

Samengevat hebben we geen aanwijzingen voor gemodereerde mediatie tussen harmonie, de conditie, incrementele overtuigingen en intenties gevonden. Dit geldt zowel voor intentie (a), 95% BHI [-0.03, 0.03], als voor intentie (b), 95% BHI [-0.06, 0.05].

Exploratieve Analyses

We hebben exploratief de gemiddelde waarden van onze variabelen per conditie en per voor- en nameting vergeleken om een beter beschrijvend beeld van onze data te verkrijgen (zie Appendix C). Een opvallend resultaat hierbij is dat er in de eens-conditie op de nameting van de mening over de stelling significant hoger is gescoord dan op de voormeting ($p = .035$) terwijl de mening in de oneens-conditie niet significant veranderd is ($p = .297$). De mening van mensen uit de eens-conditie was na het gesprek neutraler dan voor het gesprek (ze scoorden dichter bij *enigszins mee oneens* dan bij *mee oneens*).

De resultaten van Hypothese 1 toonden aan dat harmonie niet direct gerelateerd is aan de nameting van de polarisatieperceptie. Echter, zoals Tabel 4 toont is harmonie positief gerelateerd aan incrementele overtuigingen ($r = .19, p < .05$) en zijn incrementele overtuigingen negatief gerelateerd aan de nameting van de polarisatieperceptie ($r = -.21, p < .01$). We hebben hierom aan de hand van Model 4 van PROCESS macro een exploratieve analyse uitgevoerd om te testen of het verband tussen harmonie en de polarisatieperceptie volledig negatief gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen (Exploratieve Hypothese). We hebben de voormeting van de polarisatieperceptie toegevoegd als covariaat en onderzoeken dus de verandering in de polarisatieperceptie na het voeren van een gesprek. Omdat onze eerdere analyses aantonen dat er geen onderscheid tussen de eens- en oneens-conditie aanwezig is met betrekking tot het verband tussen harmonie en incrementele overtuigingen en tussen harmonie en de polarisatieperceptie, onderzoeken we de mediatie in de totale steekproef en niet per conditie.

Het directe effect van harmonie op incrementele overtuigingen is significant ($b = 0.20$, $t = 2.37$, $p = .019$), wat betekent dat harmonie positief gerelateerd is aan incrementele overtuigingen. Het directe effect van incrementele overtuigingen op de nameting van de polarisatieperceptie is ook significant ($b = -0.16$, $t = -3.26$, $p = .001$), wat betekent dat incrementele overtuigingen negatief gerelateerd zijn aan de nameting van de polarisatieperceptie. Het directe effect van harmonie op de nameting van de polarisatieperceptie is niet significant ($b = 0.10$, $t = 1.89$, $p = .061$), dus is harmonie niet direct gerelateerd aan de nameting van de polarisatieperceptie. Het 95% BHI om het indirecte effect van harmonie op incrementele overtuigingen en van incrementele overtuigingen op de nameting van de polarisatieperceptie, wanneer we controleren voor de voormeting van de polarisatieperceptie, toont aan dat incrementele overtuigingen het effect van harmonie op de nameting van de polarisatieperceptie volledig negatief mediëren, $b = -0.04$, 95% BHI [-0.07, -0.01]. Onze Exploratieve Hypothese wordt dus ondersteund (zie Figuur 1).

Discussie

In dit onderzoek hebben we, aan de hand van een experiment met online chatgesprekken over een gepolariseerd onderwerp, de invloed van harmonie in het gesprek op de verandering in de polarisatieperceptie en de gevolgen van een (niet-)harmonieus gesprek onderzocht. Onze resultaten tonen aan dat het verband tussen harmonie en de verandering in de polarisatieperceptie volledig negatief gemedieerd wordt door incrementele overtuigingen. Aanvankelijk verwachtten we dat harmonie direct de verandering in de polarisatieperceptie zou voorspellen (Hypothese 1) en dat incrementele overtuigingen een ander verband zouden mediëren, namelijk tussen harmonie en gedragsintenties (Hypothese 2), maar hiervoor vonden we geen bewijs. Harmonie voorspelde zoals verwacht wel positief de intentie voor toekomstige gesprekken met dezelfde persoon, ongeacht of deze persoon een gelijkgestemde of andersdenkende was, maar tegen onze verwachting in niet de intentie voor gesprekken met

iemand anders die een tegengestelde mening heeft. Daarnaast tonen onze resultaten geen verschillen in gesprekken tussen gelijkgestemden en andersdenkenden aan, waardoor onze gevonden mediatie tussen harmonie, incrementele overtuigingen en de polarisatieperceptie betrekking heeft op gesprekken over een gepolariseerd onderwerp in het algemeen.

Implicaties

Waar eerder onderzoek zich richtte op hypothetische scenario's met betrekking tot gesprekken over gepolariseerde onderwerpen (Koudenburg & Kashima, 2021), toont ons onderzoek aan dat die resultaten niet direct te generaliseren zijn naar daadwerkelijke gesprekken. Het verwachte directe verband tussen harmonie en de polarisatieperceptie wordt namelijk in de werkelijkheid negatief gemedieerd door incrementele overtuigingen. Incrementele overtuigingen zijn in eerder onderzoek gerelateerd aan verlaagde communicatiedrang en verhoogde polarisatie(perceptie) (Festinger, 1950; Koudenburg & Kashima, 2021; Schachter, 1951). Ons onderzoek is in lijn met het laatste: lage incrementele overtuigingen voorspellen een hogere polarisatieperceptie. Echter, het eerder gevonden verband tussen incrementele overtuigingen en de communicatiedrang lijkt grenscondities te hebben. Waar Festinger (1950) aantoonde dat binnen een gesprek de communicatiedrang vermindert wanneer men merkt dat de ander niet van mening te veranderen is, tonen onze resultaten aan dat deze verminderde communicatie geen betrekking lijkt te hebben op intenties voor toekomstige gesprekken. Zowel de intentie om nogmaals in gesprek gaan met dezelfde persoon als de intentie om in gesprek gaan met een andere persoon, wordt niet beïnvloed door incrementele overtuigingen. Buiten het initiële gesprek om lijkt de communicatiedrang, althans de intenties daartoe, niet beïnvloed te worden door incrementele overtuigingen.

De gemiddelde ervaren harmonie onder alle deelnemers was relatief hoog, zowel in gesprekken tussen gelijkgestemden als in gesprekken tussen andersdenkenden. Dit is in lijn

met eerder onderzoek dat aantoonde dat mensen ook online gemotiveerd zijn om conflict te vermijden, ook al is sociale regulatie in online gesprekken soms moeilijker dan in face-to-face gesprekken doordat mensen zich online minder snel gehoord voelen (Roos et al., 2021; Roos, Koudenburg, et al., 2020; Roos, Postmes, et al., 2020). Harmonie voorspelt positief de intentie om nogmaals in gesprek te gaan met dezelfde persoon, zowel wanneer de gesprekspartner een gelijkgestemde als een andersdenkende was. Het is positief om te weten dat harmonie hieraan bijdraagt, omdat het in gesprek blijven gaan met elkaar, zowel met gelijkgestemden als met andersdenkenden, goed is voor de democratie en de sociale cohesie in de samenleving (Haslam et al., 1999; Iyengar et al., 2012; Koudenburg & Kashima, 2021; Lupu, 2014; McCoy et al., 2018). Harmonie met andersdenkenden voorspelt niet de intentie om met een andere persoon van de andersdenkende groep in gesprek te gaan. Deze bevinding wijkt af van meta-analyses over de Contacthypothese die suggereren dat een positieve ervaring met een lid van de outgroup geattribueerd kan worden aan de gehele outgroep (Pettigrew et al., 2011; Pettigrew & Tropp, 2006). Mogelijk is harmonie in een gesprek niet de doorslaggevende variabele voor attributies aan de gehele groep, maar is een andere factor, zoals bijvoorbeeld empathie of bepaalde (positieve) emoties, cruciaal.

Deelnemers stemden regelmatig in met wat hun gesprekspartner zei, ook wanneer dit niet overeenkwam met hun mening die ze voorafgaand aan het gesprek over de stelling gegeven hadden. Dit is mogelijk te verklaren vanuit de behoefte van mensen om informatie te delen waarvan verwacht wordt dat anderen die beamen, in plaats van een unieke mening te hebben, omdat dit de behoefte voor saamhorigheid en een gedeelde realiteit kan vervullen (zie bijv. Clark & Kashima, 2007; Echterhoff et al., 2009; Festinger, 1950; McGarty et al., 1993; Stasser & Titus, 1985). Deelnemers hebben dus niet altijd expliciet hun mening gedeeld, en ook wij hebben deelnemers voorafgaand aan het gesprek niet verteld wat de mening van hun gesprekspartner is. Hierom is het mogelijk dat deelnemers die met een lid van de

tegengestelde groep gepraat hebben, niet ervaren hebben dat hun gesprekspartner het niet met hen eens was, waardoor het onderscheid tussen onze condities mogelijk vervaagd is (deelnemers uit de oneens-conditie hebben dus mogelijk gelijksoortige ervaringen gehad als deelnemers uit de eens-conditie). Dit is terug te zien in onze manipulatiecheck waarin een kwart van de deelnemers niet in staat was om correct de mening van hun gesprekspartner in te schatten. Deze vervaging van het onderscheid is van belang omdat confrontatie met de tegengestelde groep gevoelens over de polarisatieperceptie en incrementele overtuigingen kan beïnvloeden, maar wanneer niet wordt ervaren dat de gesprekspartner tot de tegengestelde groep behoort, worden deze gevoelens niet beïnvloed. Dit kan verklaren waarom we geen interactie-effecten met onze conditie hebben gevonden. Hoewel het niet vooraf delen van de mening van de gesprekspartner mogelijk invloed heeft gehad op onze condities en daarmee analyses, heeft deze keuze de generaliseerbaarheid van onze resultaten naar alledaagse gesprekken over gepolariseerde onderwerpen vergroot. In alledaagse gesprekken is men meestal vooraf ook niet op de hoogte van de mening van de gesprekspartner; het achterhalen van de mening van de gesprekspartner is onderdeel van een gesprek over een gepolariseerd onderwerp voeren. Daarnaast kan het zijn dat mensen in gesprekken niet geneigd zijn zo expliciet hun mening te delen zoals ze dat op de stelling aangaven, en het onderscheid in gesprekken tussen gelijkgestemden en andersdenkenden in de werkelijkheid ook minder sterk aanwezig is.

De verdeling van de mening over de stelling van onze steekproef was relatief rechts, wat representatief is voor de relatief rechtste landelijke verkiezingsuitslag (Kiesraad, 2023). In deze verkiezingen was het onderwerp vluchtelingen in Nederland een van de grootste onderwerpen, en dus werden er veel gesprekken en debatten over het gepolariseerde onderwerp gevoerd, wat ons onderzoek ontzettend relevant maakt. De actuele relevantie van het onderwerp heeft mogelijk invloed gehad op de betrokkenheid van mensen met het

onderwerp, het (on)gemak waarmee er over het onderwerp gepraat wordt, de sterkte van gevoelens en meningen en de perceptie van polarisatie in Nederland. In gesprekken tussen gelijkgestemden zagen we dat de mening over de stelling gemiddeld neutraler werd na het voeren van het gesprek (dichter bij *enigszins mee oneens* dan bij *mee oneens*). Dit is verassend, omdat gesprekken met gelijkgestemden kunnen zorgen voor consensus en bevestiging van iemands realiteit (zie bijv. Echterhoff et al., 2009; Festinger, 1950; Koudenburg et al., 2023; McPherson et al., 2001; Ruscher et al., 1996) waardoor men zou kunnen verwachten dat mensen hun mening sterker wordt, of in ieder geval niet verandert, maar hun mening werd gemiddeld juist minder sterk. Een mogelijke verklaring is dat deelnemers zich gevalideerd voelden in het gesprek omdat hun mening gehoord werd, en ze daardoor minder sterk het gevoel hadden dat ze hun mening/standpunt moesten verdedigen waardoor het gesprek genuanceerder en vrijer kon verlopen. Hierdoor kan het zijn dat ze minder in uitersten zijn gaan denken en dus neutraler werden in hun mening.

Limitaties en Toekomstige Aanbevelingen

De Cronbach's alfa van de meting van de polarisatieperceptie was relatief laag, wat mogelijk de nauwkeurigheid van de meting heeft beïnvloed. De betrouwbaarheid was in de nameting al iets hoger dan de voormeting, dus hebben we besloten de meting toch te gebruiken, maar de resultaten moeten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. De intenties zijn gemeten aan de hand van een enkele vraag per intentie, en deze metingen waren niet eerder gevalideerd, waardoor de nauwkeurigheid van deze meting mogelijk ook beïnvloed is. Toekomstig onderzoek kan streven de variabelen beter te operationaliseren om deze limitaties te verhelpen.

Een andere limitatie in ons onderzoek is dat we een aantal deelnemers zijn kwijtgeraakt vanwege lange wachttijden op een gesprekspartner. Deelnemers werden gepaard op basis van aanwezigheid, maar we verkregen hierdoor niet evenveel deelnemers in de eens-

conditie als in de oneens-conditie. Om evenveel deelnemers in beide condities te verkrijgen hebben we tijdelijk het paren van deelnemers aan de hand van een 50/50 conditieverdeling gedaan, in plaats van op basis van aanwezigheid (zie Appendix D). De wachttijd op een gesprekspartner liep hierdoor te hoog op waardoor sommige deelnemers het onderzoek verlieten. We hebben deze 50/50 conditieverdeling daarom weer verwijderd. Voor de deelnemers die wel bleven wachten kunnen we niet uitsluiten dat de wachttijd invloed heeft gehad op hun stemming en daarmee hun gesprek en/of antwoorden op de vragenlijst.

In ons onderzoek hebben we ons gericht op één gepolariseerd onderwerp dat in Nederland relevant is. Toekomstig onderzoek kan uitwijzen of onze resultaten te generaliseren zijn naar gesprekken over andere gepolariseerde onderwerpen, naar andere populaties en/of naar andere culturen. Ook kan gekeken worden naar de kanten van het politieke spectrum die door de meningen gepresenteerd worden. Is er onderscheid aanwezig tussen linkse en rechtse mensen in de manier waarop er gecommuniceerd wordt over gepolariseerde onderwerpen?

Conclusie

Kortom, ons onderzoek heeft het belang van harmonie in gesprekken over een gepolariseerd onderwerp aangetoond, voor zowel gesprekken tussen gelijkgestemden als gesprekken tussen andersdenkenden. Harmonie is van belang voor incrementele overtuigingen, die op hun beurt belangrijk zijn voor verlaagde polarisatieperceptie, en voor de intentie om nogmaals met dezelfde persoon in gesprek te gaan. We hebben hiermee het maatschappelijke belang van harmonie in omgangsvormen met betrekking tot polarisatie aangetoond, gezien verlaagde polarisatieperceptie en verhoogde interacties goed zijn voor de democratie en sociale cohesie in de samenleving. Onze resultaten kunnen een bijdrage leveren aan de manier waarop we (zorgen over) polarisatie kunnen verminderen.

Referenties

- Asker, D., & Dinas, E. (2019). Thinking fast and furious: emotional intensity and opinion polarization in online media. *Public Opinion Quarterly*, 83(3), 487–509.
<https://doi.org/10.1093/poq/nfz042>
- Bail, C. A., Argyle, L. P., Brown, T., Bumpus, J. P., Chen, H., Hunzaker, M. B. F., Lee, J., Mann, M., Merhout, F., & Volfovsky, A. (2018). Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(37), 9216–9221.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1804840115>
- Baldassarri, D., & Bearman, P. S. (2007). Dynamics of political polarization. *American Sociological Review*, 72(5), 784–811. <https://doi.org/10.1177/000312240707200507>
- Billig, M., & Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27–52.
<https://doi.org/10.1002/ejsp.2420030103>
- Byrne, D. (1961). Interpersonal attraction and attitude similarity. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62(3), 713–715. <https://doi.org/10.1037/h0044721>
- Clark, A. E., & Kashima, Y. (2007). Stereotypes help people connect with others in the community: A situated functional analysis of the stereotype consistency bias in communication. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(6), 1028–1039.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.6.1028>
- Clement, L. M., & Bradley-Garcia, M. (2022). A Step-By-Step Tutorial for performing a moderated mediation analysis using PROCESS. *The quantitative methods for psychology*, 18(3), 258–271. <https://doi.org/10.20982/tqmp.18.3.p258>

- Coscia, M., & Rossi, L. (2022). How minimizing conflicts could lead to polarization on social media: an agent-based model investigation. *PLOS ONE*, *17*(1), e0263184.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263184>
- Crimston, C. R., Selvanathan, H. P., & Jetten, J. (2021). Moral polarization predicts support for authoritarian and progressive strong leaders via the perceived breakdown of society. *Political Psychology*, *43*(4), 671–691. <https://doi.org/10.1111/pops.12787>
- Echterhoff, G., Higgins, E. T., & Levine, J. M. (2009). Shared reality: experiencing commonality with others' inner states about the world. *Perspectives on Psychological Science*, *4*(5), 496–521. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01161.x>
- Evans, J. H. (2002). Polarization in Abortion Attitudes in U.S. Religious Traditions, 1972–1998. *Sociological Forum*, *17*(3), 397–422. <https://doi.org/10.1023/a:1019627006778>
- Festinger, L. (1950). Informal social communication. *Psychological Review*, *57*(5), 271–282.
<https://doi.org/10.1037/h0056932>
- Festinger, L., & Thibaut, J. (1951). Interpersonal communication in small groups. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *46*(1), 92–99. <https://doi.org/10.1037/h0054899>
- Haslam, S. A., Oakes, P. J., Reynolds, K. J., & Turner, J. (1999). Social identity salience and the emergence of stereotype consensus. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *25*(7), 809–818. <https://doi.org/10.1177/0146167299025007004>
- Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology. *Public Opinion Quarterly*, *76*(3), 405–431. <https://doi.org/10.1093/poq/nfs038>
- Kiesraad. (2023, 1 december). *Kiesraad stelt uitslag Tweede Kamerverkiezing 22 november 2023 vast*. Nieuwsbericht | Kiesraad.nl. Geraadpleegd op 4 januari 2024, van <https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2023/12/01/kiesraad-stelt-uitslag-tweede-kamerverkiezing-22-november-2023-vast>

- Koudenburg, N., Gordijn, E., & Postmes, T. (2014). "More than words". *Personality and Social Psychology Bulletin*, *40*(11), 1517–1528.
<https://doi.org/10.1177/0146167214549945>
- Koudenburg, N., & Kashima, Y. (2021). A Polarized Discourse: Effects of opinion differentiation and structural differentiation on communication. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *48*(7), 1068–1086. <https://doi.org/10.1177/01461672211030816>
- Koudenburg, N., Kutlaca, M., & Kuppens, T. (2023). The experience and emergence of attitudinal consensus in conversations. *European Journal of Social Psychology*.
<https://doi.org/10.1002/ejsp.2992>
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. (2011). Disrupting the flow: How brief silences in group conversations affect social needs. *Journal of Experimental Social Psychology*, *47*(2), 512–515. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.12.006>
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. (2013). Conversational flow promotes solidarity. *PLOS ONE*, *8*(11), e78363. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0078363>
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. (2016). Beyond content of conversation. *Personality and Social Psychology Review*, *21*(1), 50–71.
<https://doi.org/10.1177/1088868315626022>
- Lapidot-Lefler, N., & Barak, A. (2012). Effects of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on toxic online disinhibition. *Computers in Human Behavior*, *28*(2), 434–443.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.10.014>
- LeBas, A. (2018). Can polarization be positive? Conflict and institutional development in Africa. *American Behavioral Scientist*, *62*(1), 59–74.
<https://doi.org/10.1177/0002764218756923>

- Letki, N. (2008). Does diversity erode social cohesion? Social capital and race in British neighbourhoods. *Political Studies*, *56*(1), 99–126. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00692.x>
- Levy, R. (2021). Social media, news consumption, and polarization: Evidence from a field experiment. *The American Economic Review*, *111*(3), 831–870. <https://doi.org/10.1257/aer.20191777>
- Levy, S. R., Stroessner, S. J., & Dweck, C. S. (1998). Stereotype formation and endorsement: the role of implicit theories. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*(6), 1421–1436. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1421>
- Lupu, N. (2014). Party Polarization and Mass Partisanship: A Comparative perspective. *Political Behavior*, *37*(2), 331–356. <https://doi.org/10.1007/s11109-014-9279-z>
- McCoy, J., Rahman, T., & Somer, M. (2018). Polarization and the Global Crisis of Democracy: common patterns, dynamics, and pernicious consequences for Democratic polities. *American Behavioral Scientist*, *62*(1), 16–42. <https://doi.org/10.1177/0002764218759576>
- McGarty, C., Turner, J., Oakes, P. J., & Haslam, S. A. (1993). The creation of uncertainty in the influence process: the roles of stimulus information and disagreement with similar others. *European Journal of Social Psychology*, *23*(1), 17–38. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420230103>
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. (2001). Birds of a Feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, *27*(1), 415–444. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.415>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022, 20 december). *Driekwart van de Nederlanders denkt dat polarisatie toeneemt*. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel

- Planbureau. <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/12/29/ergernis-over-harde-toon-en-extreme-uitingen-in-politieke-en-publieke-debat>
- Moernaut, R., Mast, J., Temmerman, M., & Broersma, M. (2020). Hot Weather, Hot topic. Polarization and sceptical framing in the climate debate on Twitter. *Information, Communication & Society*, 25(8), 1047–1066.
<https://doi.org/10.1080/1369118x.2020.1834600>
- Moscovici, S., & Personnaz, B. (1980). Studies in social influence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(3), 270–282. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(80\)90070-0](https://doi.org/10.1016/0022-1031(80)90070-0)
- Moscovici, S., & Zavalloni, M. (1969). The group as a polarizer of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 12(2), 125–135. <https://doi.org/10.1037/h0027568>
- NG, S. H., & Cram, F. (1987). Polarization of ingroup bias in secure and insecure groups. *The Journal of Social Psychology*, 127(6), 589–594.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271–280. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001>
- Roos, C. A., Koudenburg, N., & Postmes, T. (2020). Online social regulation: when everyday diplomatic skills for harmonious disagreement break down. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(6), 382–401. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmaa011>
- Roos, C. A., Koudenburg, N., & Postmes, T. (2021). Dealing with disagreement: the depolarizing effects of everyday diplomatic skills face-to-face and online. *New Media & Society*, 24(9), 2153–2176. <https://doi.org/10.1177/1461444821993042>

- Roos, C. A., Postmes, T., & Koudenburg, N. (2020). The microdynamics of social regulation: comparing the navigation of disagreements in text-based online and face-to-face discussions. *Group Processes & Intergroup Relations*, 23(6), 902–917.
<https://doi.org/10.1177/1368430220935989>
- Rule, B. G., & Gareau, A. (1977). Polarization as a function of meaning and consequences. *European Journal of Social Psychology*, 7(3), 307–315.
<https://doi.org/10.1002/ejsp.2420070305>
- Ruscher, J. B., Hammer, E. Y., & Hammer, E. D. (1996). Forming shared impressions through conversation: an adaptation of the continuum model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(7), 705–720. <https://doi.org/10.1177/0146167296227005>
- Sammut, G., Buhagiar, L. J., Mifsud, R., DeGiovanni, K., & Brockdorff, N. (2022). Attitude polarization and closed-mindedness: The immigration issue in Malta from 2010 to 2020. In *American Psychological Association eBooks* (pp. 123–141).
<https://doi.org/10.1037/0000294-007>
- Schachter, S. (1951). Deviation, rejection, and communication. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 46(2), 190–207. <https://doi.org/10.1037/h0062326>
- Shuman, E., Halperin, E., & Tagar, M. R. (2017). Anger as a catalyst for change? Incremental beliefs and anger's constructive effects in conflict. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(7), 1092–1106. <https://doi.org/10.1177/1368430217695442>
- Smith, L. G. E., & Postmes, T. (2011). The Power of Talk: Developing discriminatory group norms through discussion. *British Journal of Social Psychology*, 50(2), 193–215.
<https://doi.org/10.1348/014466610x504805>
- Snijders, T. A. B., & Bosker, R. (2011). Multilevel Analysis : An introduction to basic and advanced multilevel modeling. In *SAGE Publications, Inc. eBooks*.
<http://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:001698339>

- Stasser, G., & Titus, W. (1985). Pooling of unshared information in group decision making: biased information sampling during discussion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1467–1478. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.48.6.1467>
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- Tanis, M., & Postmes, T. (2008). Cues to Identity in Online dyads: Effects of Interpersonal versus Intragroup Perceptions on Performance. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 12(2), 96–111. <https://doi.org/10.1037/1089-2699.12.2.96>
- Voggeser, B. J., Singh, R. K., & Göritz, A. S. (2018). Self-control in online discussions: disinhibited online behavior as a failure to recognize social cues. *Frontiers in Psychology*, 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02372>
- Walther, J. B., Loh, T., & Granka, L. (2005). Let me count the ways. *Journal of Language and Social Psychology*, 24(1), 36–65. <https://doi.org/10.1177/0261927x04273036>.
- Wells, C. L., Cramer, K. J., Wagner, M. W., Alvarez, G., Friedland, L. A., Shah, D. V., Bode, L., Ederly, S., Gabay, I., & Franklin, C. H. (2017). When we stop talking politics: the maintenance and closing of conversation in contentious times. *Journal of Communication*, 67(1), 131–157. <https://doi.org/10.1111/jcom.12280>

Tabellen

Tabel 1

Stemgedrag van Deelnemers Naar Politiek Partij

Politieke Partij	<i>n</i>	%
PvdA/Groenlinks	29	19.9
PVV	23	15.8
VVD	14	9.6
NSC	13	8.9
PVDD	9	6.2
VOLT	8	5.5
D66	6	4.1
SP	6	4.1
BIJ1	3	2.1
DENK	2	1.4
FVD	2	1.4
CU	1	.7
BBB	1	.7
JA21	1	.7
Ik heb niet gestemd	22	15.1
Ik heb wel gestemd maar zeg liever niet op welke partij	6	4.1

Noot. *N* = 146. Alleen partijen die een of meerdere zetels hebben zijn opgenomen in de analyse.

Tabel 2*Mening Over de Stelling “Nederland Moet Meer Vluchtelingen Opnemen dan het Nu Doet”*

	Voormeting		Nameting	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Volledig mee oneens	42	28.8	36	24.7
Mee oneens	33	22.6	38	26.0
Enigszins mee oneens	30	20.5	25	17.1
Enigszins mee eens	28	19.2	26	17.8
Mee eens	10	6.8	19	13.0
Volledig mee eens	3	2.1	2	1.4

Noot. N = 146

Tabel 3*Gemiddelden en Standaarddeviaties van Alle Variabelen*

	Conditie					
	Eens-conditie		Oneens-conditie		Totaal	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Harmonie	5.68	1.12	5.39	1.22	5.55	1.17
Voormeting	5.33	1.05	5.49	.97	5.40	1.02
Polarisatie						
Nameting	5.26	.97	5.35	1.15	5.30	1.04
Polarisatie						
Incrementele	4.26	1.17	4.42	1.29	4.30	1.22
Overtuigingen						
Intentie (a)	5.48	1.54	5.41	1.52	5.45	1.53
Intentie (b)	5.64	1.37	5.33	1.41	5.51	1.39

Noot. $N = 146$ ($n = 85$ voor de eens-conditie, $n = 61$ voor de oneens-conditie).

Tabel 4*Pearson Correlaties Tussen Alle Variabelen in de Totale Steekproef*

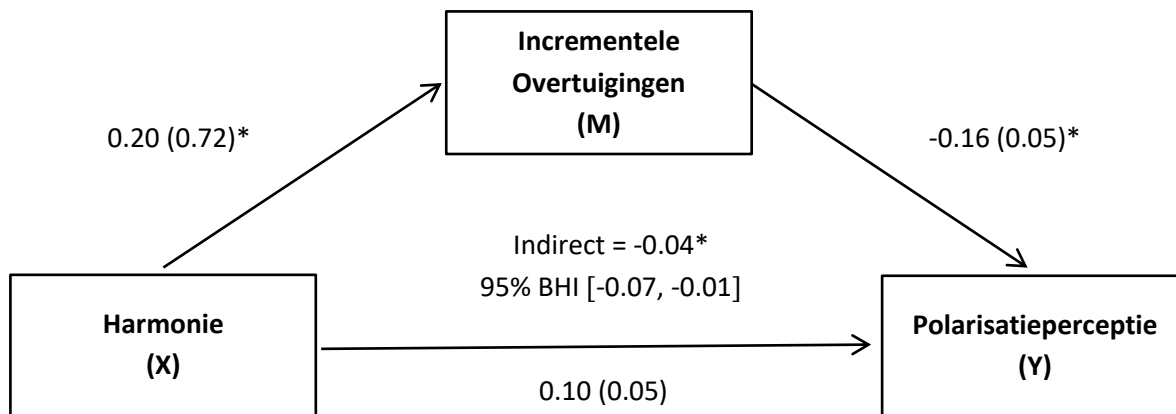
Variabele	2	3	4	5	6
1. Harmonie	-.005	.068	.194*	.528**	.110
2. Voormeting Polarisatie		.724**	-.070	-.010	.081
3. Nameting Polarisatie			-.214**	.074	.153
4. Incrementele Overtuigingen				-.095	-.119
5. Intentie (a)					.294**
6. Intentie (b)					

* $p < .05$, ** $p < .01$

Figuren

Figuur 1

Mediatie Model Exploratieve Analyse

Noot. Deze figuur illustreert het mediërende effect van incrementele overtuigingen in het verband tussen harmonie en de polarisatieperceptie. De effectgroottes en de bijbehorende standaardfouten worden weergegeven. * $p < .05$

Appendix A

Chatplat Informatie

De toewijzing van een gesprekspartner was op basis van aanwezigheid (zodra twee deelnemers op hetzelfde moment aanwezig waren, werden ze gepaard). Het kon enkele minuten duren voordat deelnemers gepaard werden, dus werden de deelnemers gevraagd geduldig te zijn. Deelnemers werden gevraagd om alleen over het onderwerp van de stelling te praten en geen persoonlijke gegevens te delen in verband met privacy. Tijdens de chat konden de deelnemers zien wanneer de gesprekspartner aan het typen was. Er konden geen emoji's gebruikt worden. Tegen het einde van de tien minuten werden deelnemers gewaarschuwd dat er nog 15 seconden over waren: "gelieve het gesprek af te ronden" en na de 15 seconden werd de chat automatisch gesloten. Pas nadat de tijd van de chat voorbij was konden deelnemers doorklikken naar vragenlijst.

Appendix B

Aannames Analyses

Aannames Hypothese 1

We hebben de data gevisualiseerd om de aannames van multipele regressie te testen. Aan de hand van een *P-P Plot of Regression Standardized Residuals* hebben we geconstateerd dat de data voldoet aan de normaliteitsaannname. Het residuenplot toont geen patronen in de data dus voldoet de data ook aan de aannames van lineariteit en homoscedasticiteit. De VIF-waarden tonen daarnaast aan dat er geen sprake is van multicollineariteit. De data voldoet niet aan de aanname van onafhankelijke waarnemingen vanwege ons onderzoeksdesign: deelnemers zijn gepaard in tweetallen. Dit heeft potentieel invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten en dus dienen de bevindingen voorzichtig geïnterpreteerd te worden.

Aannames Hypothese 2

We hebben de data gevisualiseerd om de aannames van gemodereerde-mediatie te testen. In het residuenplot constateren we geen patronen waardoor de data lijkt te voldoen aan de aannames van lineariteit en homoscedasticiteit. De VIF-waarden tonen aan dat er geen sprake is van multicollineariteit. De data lijkt enigszins negatief scheef verdeeld te zijn en dus niet te voldoen aan de normaliteitsaannname. Omdat regressie robuust is tegen deze schending hoeft de data niet getransformeerd te worden (Clement & Bradley-Garcia, 2022). Ondanks dat de data via de Durbin-Watson waarde lijkt te voldoen aan de assumptie van onafhankelijke waarnemingen, Durbin-Watson = 1.889 voor intentie (a) en Durbin-Watson = 2.129 voor intentie (b), is volledige onafhankelijkheid tussen waarnemingen vanwege ons onderzoeksdesign niet mogelijk: deelnemers zijn gepaard in tweetallen. Dit heeft mogelijk invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten en dus dient de interpretatie van de bevindingen voorzichtig te gebeuren.

Aannames Exploratieve Hypothese

We hebben de data gevisualiseerd om de aannames te testen. Aan de hand van een residuenplot waarin geen patronen zichtbaar zijn hebben we geconstateerd dat de data voldoet aan de aannames van lineariteit en homoscedasticiteit. Aan de hand van een *Normal Q-Q Plot of Standardized Residuals* hebben we geconstateerd dat de data voldoet aan de normaliteitsaannname. De data voldoet niet aan de aanname van onafhankelijke waarnemingen vanwege het onderzoeksdesign: deelnemers zijn gepaard in tweetallen. Dit heeft potentieel invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten en dus dienen de bevindingen voorzichtig geïnterpreteerd te worden.

Appendix C

Exploratieve Analyses

We hebben exploratief de gemiddelden per conditie en per voor- en nameting vergeleken (zie Tabel 3 voor alle gemiddelden en standaarddeviaties) om een beter beschrijvend beeld van onze data te verkrijgen.

Aan de hand van Mann-Whitney U-toetsen hebben we aangetoond dat harmonie is marginaal significant hoger in de eens-conditie dan in de oneens-conditie ($U = 2999.50, p = .053$), intentie (b) is marginaal significant hoger in de eens-conditie dan in de oneens-conditie ($U = 2955.50, p = .068$) en de polarisatieperceptie zowel in de voormeting ($U = 2357.00, p = .345$) als in de nameting ($U = 2461.00, p = .599$) niet per conditie verschilt.

Aan de hand van Onafhankelijke t -toetsen hebben we aangetoond dat incrementele overtuigingen niet significant per conditie verschillen, $t(144) = -0.76, p = .447$, evenals intentie (a) niet significant per conditie verschilt ($U = 2703.50, p = .649$).

Aan de hand van Wilcoxon signed-rank toetsen hebben we aangetoond dat intentie (a) en (b) niet significant van elkaar verschillen ($W = 1289.50, z = -0.14, p = .892$) en de polarisatieperceptie in de nameting niet significant veranderd is ten opzichte van de voormeting ($W = 2251.00, z = -1.43, p = .147$), ook niet opgesplitst in de eens conditie ($p = .404$) en in de oneens-conditie ($p = .207$). De nameting van de mening over de stelling is significant hoger dan de voormeting ($W = 365.50, z = -2.10, p = .011$) maar dit effect is enkel in de eens-conditie significant ($p = .035$), en niet in de oneens-conditie ($p = .297$). De power van het onderzoek was niet hoog genoeg om binnen de eens-conditie te kijken of het gaat om mensen die het beide oneens waren met de stelling (1-3 scoorden) of mensen die het beide eens waren met de stelling (4-6).

Appendix D

Tijdelijke Verdelingscorrectie

We streefden ernaar om evenveel deelnemers in de eens-conditie als in de oneens-conditie te hebben, maar zagen tijdens onze data collectie dat we dit niet verkregen. Via *Qualtrics* hebben we, toen we constateerde dat de verdeling niet gelijk verliep, een *branching* toegevoegd om deelnemers gelijkmatig te verdelen over de condities. Voorafgaand aan deze correctie hadden we al te maken met een wachttijd op een gesprekspartner van enkele minuten, maar zodra een nieuwe deelnemer aanwezig was werden de twee aanwezigen gepaard. Door de *branching* kwam het voor dat deelnemers niet naar dezelfde conditie geleid werden waardoor we soms twee actieve deelnemers hadden die aan het wachten waren op een gesprekspartner in verschillende condities, in plaats van dat ze met elkaar in gesprek konden. Vanwege het lange wachten verlieten sommige deelnemers het onderzoek. We hebben daarom de *branching* verwijderd en hebben de uiteindelijke verdeling van de condities op de oorspronkelijke manier verkregen (paren op basis van aanwezigheid, niet op basis van conditie).